

Міністерство охорони здоров'я України
Полтавський державний медичний університет

Кафедра пропедевтики терапевтичної стоматології

«УЗГОДЖЕНО»

Гарантом освітньо-професійної
програми «Стоматологія»

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Головою вченої ради
факультету міжнародного

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРОПЕДЕВТИКА СТОМАТОЛОГІЇ

Модуль 2. Пропедевтика терапевтичної стоматології

підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти
(назва рівня вищої освіти)

галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
(шифр і назва галузі знань)

спеціальності 221 «Стоматологія»
(код і найменування спеціальності)

освітньо-професійна програма «Стоматологія»

Полтава – 2025

Робоча програма вивчення навчальної дисципліни «Пропедевтика терапевтичної стоматології» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 221 «Стоматологія» підготовлена на підставі Освітньо-професійної програми «Стоматологія», робочого навчального плану дисципліни «Пропедевтика терапевтичної стоматології», Положення про робочу програму навчальної дисципліни та Положення про організацію освітнього процесу в Полтавському державному медичному університеті та інш.

Розробники: завідувач кафедри пропедевтики терапевтичної стоматології, д.мед.н., професор **І.М. Ткаченко**, завуч кафедри пропедевтики терапевтичної стоматології к.мед.н., доцент **І.Я. Марченко**.

Робоча програма схвалена на засіданні кафедри пропедевтики терапевтичної стоматології

Вступ

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Пропедевтика терапевтичної стоматології є підготовчим передклінічним курсом терапевтичної стоматології – дисципліни, методи якої спрямовані на збереження здоров'я зубів, органів і тканин порожнини рота, відновлення їх анатомічної форми та фізіологічної функції, запобігання стоматологічним хворобам терапевтичними методами без хірургічних втручань.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є питання клінічних особливостей будови зубів, тканин та органів порожнини рота, організації та оснащення стоматологічного кабінету, принципів, способів і етапів препарування каріозних порожнин різної локалізації, складу, властивостей та методик використання стоматологічних пломбувальних матеріалів, ендодонтичної обробки порожнини зубів та кореневих каналів, матеріалів та методів їх пломбування.

Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни (міждисциплінарні зв'язки) Вивчення пропедевтики терапевтичної стоматології базується на попередньо отриманих студентами знаннях з анатомії людини, гістології, біоорганічної та біологічної хімії, патологічної анатомії, фізіології, патофізіології тощо. Як навчальна дисципліна, пропедевтика терапевтичної стоматології закладає фундамент для вивчення основних стоматологічних дисциплін, а саме терапевтичної, хірургічної, ортопедичної стоматології та формування умінь застосовувати отриманні знання в процесі подальшого вивчення усіх клінічних дисциплін і в майбутній професійній діяльності.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Пропедевтика терапевтичної стоматології» є підготовка студента до роботи в клініці терапевтичної стоматології з лікування хвороб, пов'язаних з ушкодженням зубів, тканин пародонту та слизової оболонки порожнини рота.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Пропедевтика терапевтичної стоматології» є отримання теоретичних знань з клінічних особливостей анатомо-гістологічної будови зубів, тканин та органів порожнини рота, організації та обладнання стоматологічного кабінету, матеріалознавства в терапевтичній стоматології, способів та технік препарування та пломбування каріозних порожнин, етапів ендодонтичного лікування зубів та засвоєння основних мануальних навичок по окремим етапам лікування зубів – препарування, ендодонтичного втручання та пломбування каріозних порожнин, дефектів зубів та кореневих каналів на пластмасових чи природніх (видалених за медичними показаннями) моделях зубів («фантомах»).

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (інтегральна, загальні, спеціальні)

Згідно з Освітньо-професійною програмою «Стоматологія» дисципліна «Пропедевтика терапевтичної стоматології» забезпечує набуття студентами **компетентностей**:

– *інтегральна*: здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі охорони здоров'я за спеціальністю «Стоматологія» у процесі навчання та майбутній професійній діяльності.

– *загальні*:

1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
3. Здатність застосовувати знання у практичній діяльності.
4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
5. Здатність спілкуватися англійською мовою. Здатність використовувати міжнародні греко-латинські терміни, скорочення і кліше у фаховому усному й писемному мовленні.
6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
7. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
8. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
9. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
10. Здатність бути критичним і самокритичним.
11. Здатність працювати в команді.
12. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
13. Здатність реалізувати свої права й обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини та громадянина в Україні.

– *спеціальні*:

1. Спроможність інтерпретувати результат лабораторних та інструментальних досліджень.
2. Спроможність діагностувати: визначати попередній, клінічний, остаточний, супутній діагноз, невідкладні стани.
3. Спроможність до проєктування процесу надання медичної допомоги: визначати підходи, план, види та принципи лікування захворювань органів і тканин ротової порожнини та щелепнолицевої області.
4. Спроможність виконувати медичні та стоматологічні маніпуляції.
5. Спроможність проводити лікування основних захворювань органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої області.
6. Спроможність до визначення тактики, методів та надання екстреної медичної допомоги.
7. Спроможність до організації і проведення реабілітаційних заходів та догляду у пацієнтів із захворюваннями органів ротової порожнини та ЩЛЮ.

Програмні результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна

1. Збирати інформацію про загальний стан пацієнта, оцінювати психомоторний і фізичний розвиток пацієнта, стан органів щелепно-лицевої ділянки, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу.

2. Призначати й аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, рентгенологічні, функціональні та/або інструментальні), пацієнтів із захворюваннями органів і тканин ротової порожнини і щелепно-лицевої області для проведення диференційної діагностики захворювань .

3. Визначати остаточний клінічний діагноз дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення та логічного аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного, додаткового обстеження, проведення диференційної діагностики під контролем лікаря-керівника в умовах закладу охорони здоров'я.

4. Визначати підхід, план, вид і принцип лікування стоматологічного захворювання шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.

5. Проводити лікування основних стоматологічних захворювань за існуючими алгоритмами та стандартними схемами під контролем лікаря-керівника в умовах закладу охорони здоров'я

6. Оцінювати вплив довкілля на стан здоров'я населення в умовах медичного закладу за стандартними методиками.

Результати навчання для дисципліни:

По завершенню вивчення дисципліни «Пропедевтика терапевтичної стоматології» студенти повинні **знати**:

- клінічні особливості будови зубів, пародонту, слизової оболонки та органів порожнини рота,
- теорії передачі больового імпульсу по твердих тканинах зуба,
- організацію та обладнання стоматологічного кабінету,
- призначення стоматологічного інструментарію,
- способи, принципи та етапи препарування каріозних порожнин різної локалізації,
- склад, властивості пломбувальних матеріалів, показання та методику їх використання,
- етапи та методики ендодонтичної обробки порожнини зуба та кореневих каналів,
- матеріали та методи пломбування кореневих каналів;

вміти:

- аналізувати зміни в будові твердих тканин зуба (емалі, дентину, цементу), пульпи, періодонту, органів та окремих ділянок слизової оболонки порожнини рота, що пов'язані з віком та патологічними станами;
- трактувати вікові зміни, вплив функції слинних залоз та складу слини на стан твердих тканин зуба;
- визначати належність зубів до тієї чи іншої групи, сторони, верхньої чи нижньої щелепи, враховуючи їх клініко-анатомічні особливості будови, прикмети;
- користуватися стоматологічним інструментарієм, відповідно до призначення;
- визначати належність каріозних порожнин до певного класу за Блекум;
- препарувати каріозні порожнини I – V класів за Блекум різними способами, дотримуючись режиму та етапів препарування класичною та мінімально-інвазивними методиками;

- обирати відповідно до показань, готувати до використання пломбувальні матеріали для постійних та тимчасових пломб різних груп, лікувальних та ізолюючих прокладок;
- пломбувати каріозні порожнини I – V класів за Блемом матеріалами різних груп;
- поетапно проводити ендодонтичні маніпуляції: розкриття (трепанція) порожнини зуба, ампутація, екстирпація пульпи, видалення гнилого розпаду;
- користуватися ендодонтичним інструментарієм для ручної та машинної обробки кореневих каналів та проводити її різними методами;
- обирати матеріали для пломбування кореневих каналів в залежності від їх прохідності, ступеня інфікування, розташування;
- пломбувати кореневі канали різними техніками.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС, 90 годин, у т.ч.: лекції 6 год., практичні заняття 42 год., самостійна робота 42 год.

Нормативна (обов'язкова) дисципліна.

Форма підсумкового контролю – іспит (ОСФІ)

Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Пропедевтика стоматології» складається з 4-х модулів. «Пропедевтика терапевтичної стоматології» є 2-м модулем даної дисципліни.

Модуль 2. Пропедевтика терапевтичної стоматології

Змістові модулі:

1. Клінічні особливості будови зубів, тканин та органів порожнини рота та препарування каріозних порожнин
2. Пломбувальні матеріали та ендодонтія

3. Структура навчальної дисципліни

Зміст змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Усього	у тому числі		
		Лекції	Практ. заняття	Самост. робота
Модуль 2. Пропедевтика терапевтичної стоматології				
Змістовий модуль 1. Клінічні особливості будови зубів, тканин та органів порожнини рота та препарування каріозних порожнин				
Тема 1. Пропедевтика терапевтичної стоматології як передклінічний курс терапевтичної стоматології: поняття, мета та завдання, розділи. Етика і деонтологія в стоматології. Ятрогенні хвороби. Будова зуба: топографія тканин і утворень зуба. Клінічні особливості анатомо-гістологічної будови емалі.	5	2	2	1
Тема 2. Клінічні особливості анатомо-гістологічної будови дентину, цементу, пульпи, періодонту. Поняття структурної та	7		2	1

функціональної резистентності твердих тканин зуба. Теорії передачі больового імпульсу по твердим тканинам зуба. <i>Поняття пародонту, його функції. Слина, ротова рідина: склад, властивості, функції. Анатомо-гістологічні та фізіологічні особливості будови органів та окремих ділянок слизової оболонки порожнини рота (самостійна робота).*</i>				4
Тема 3. Зубні формули. Ознаки зубів. Клінічні особливості будови різців, ікол, премолярів та молярів верхньої та нижньої щелепи.	3		2	1
Тема 4. Оснащення стоматологічного кабінету. Санітарно-гігієнічні вимоги до його організації. Види бормашин. Стоматологічна установка: будова, призначення складових блоків. Поняття ергономіки в стоматології. Техніка безпеки роботи. Професійні захворювання лікаря-стоматолога, їх профілактика. Види стоматологічних наконечників, борів. Стоматологічний інструментарій, його призначення, методика роботи у дзеркальному відображенні.	3		2	1
Тема 5. Класифікація каріозних порожнин за Блекум. Способи препарування каріозних порожнин. Методи ізоляції операційного поля.	3		2	1
Тема 6. Етапи препарування каріозних порожнин. Техніка класичного препарування каріозних порожнин I та V класу за Блекум.	3		2	1
Тема 7. Класична техніка препарування каріозних порожнин II класу за Блекум.	3		2	1
Тема 8. Класична техніка препарування каріозних порожнин III та IV класу за Блекум.	3		2	1
Тема 9. Особливості препарування каріозних порожнин під сучасні композиційні матеріали. M.I.-therapy – поняття, показання до застосування. Мінімально-інвазивні техніки препарування (тунельне препарування, slot-препарування, batescave-препарування, мікропрепарування, ART-методика).	3		2	1
Тема 10. Контроль засвоєння змістового модуля № 1.	5		2	3
Змістовий модуль 2. Пломбувальні матеріали та ендодонтія				
Тема 11. Пломбувальні матеріали. Класифікація. Вимоги до них. Тимчасові пломбувальні матеріали: склад, властивості. Поняття				

тимчасової пломби та герметичної пов'язки. Лікувальні прокладки: групи, склад, властивості, показання до застосування, методика накладання. Поняття ізоляції пульпи: мета, види. Накладання ізоляційних прокладок в каріозні порожнини I-V класів за Блемом.	5	2	2	1
Тема 12. Стоматологічні цементі, їх класифікація. Цинк-фосфатні, силікатні та силіко-фосфатні, склоіономерні цементі: склад, позитивні та негативні властивості, показання та правила застосування. Етапи приготування та накладання пломб з цементів різних груп. Поняття контактного пункту, значення його порушення в патології пародонту. Стоматологічні аксесуари для його відновлення. Шліфування та полірування пломб: інструменти, засоби, методика. Поняття постбондингу. <i>Срібна та мідна амальгами: склад, властивості, позитивні та негативні якості, показання та правила застосування. Особливості шліфування та полірування пломби (самостійна робота).*</i>	6		2	1 3
Тема 13. Композиційні матеріали: класифікація, склад. Адгезія: поняття, види. Адгезивні системи: склад, принцип взаємодії з тканинами зуба, техніка застосування. Кислотне травлення, кондиціонування: мета, методика, помилки та ускладнення. Стандартна техніка роботи з композиційними матеріалами хімічного способу твердіння.	3		2	1
Тема 14. Композиційні матеріали фотополімерного способу затвердіння: склад, властивості, показання до використання, методика застосування. Фотополімеризатори: призначення, види, фізико-технічні характеристики. Техніка безпеки роботи з ними. Режими світлового впливу.	3		2	1
Тема 15. Ендодонтія – її задачі та цілі. Ендодонтичний інструментарій: класифікація, різновидність, призначення, правила застосування. Стандарти ISO. Оптичні системи для ендодонтичних маніпуляцій.	5		2	1
Тема 16. Клінічні особливості будови порожнини зуба та кореневих каналів різців, іклів, премолярів та молярів.	3		2	1
Тема 17. Етапи ендодонтичного лікування зуба:	3		2	1

розкриття (трепанція) порожнин зубів різних груп, накладання девіталізуючих речовин. Ампутація, екстирпація пульпи, видалення її розпаду: інструментарій, техніка виконання, можливі ускладнення. Медикаментозна обробка кореневих каналів: види (ірігація, аплікація, тимчасова obturaція), групи та механізм дії лікарських засобів. Поняття герметичної, напівгерметичної, пухкої пов'язки.				
Тема 18. Інструментальна обробка кореневих каналів: поняття римінгу та файлінгу. Методи визначення робочої довжини кореневого каналу. Методи інструментальної обробки кореневих каналів: “Step-back” та “Crown-down” техніки, тощо. Медикаментозні засоби для хімічного розширення кореневих каналів. Підготовка каналів до пломбування.	3		2	1
Тема 19. Матеріали для пломбування кореневих каналів. Силери та філери: поняття, класифікація. Пластичні нетвердіючі пасти: групи, склад, властивості, показання до застосування, методика тимчасового пломбування кореневих каналів.	3		2	1
Тема 20. Пластичні твердіючі матеріали для пломбування кореневих каналів (силери): групи, склад, властивості, показання до застосування. Техніки пломбування кореневих каналів: центрального штифта, латеральної конденсації тощо. <i>Особливості ендодонтичного втручання при інструментально недоступних кореневих каналах. Муміфікація та імпрегнація. Задачі та цілі. Речовини для їх проведення. Депофорез. Помилки та ускладнення. Помилки та ускладнення при ендодонтичному лікуванні (самостійна робота).*</i>	7		2	1 4
Тема 21. Контроль засвоєння змістового модуля 2.	5		2	3
Разом за модулем 2.	84	6	42	36

*Примітка: курсивом виділені теми самостійної роботи, контроль виконання яких проводиться на даному практичному занятті.

4. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Пропедевтика терапевтичної стоматології як передклінічний курс терапевтичної стоматології: поняття, мета та завдання,	

	розділи. Етика і деонтологія в стоматології. Ятрогенні хвороби. Клінічні особливості будови зубів верхньої та нижньої щелеп. Ознаки зубів. Зубні формули. Класифікація каріозних порожнин за Блемом. Способи та принципи препарування каріозних порожнин. Етапи класичного препарування каріозних порожнин I – V класів за Блемом. Мінімально-інвазивні методики препарування. Поняття ергономіки в стоматології.	2
2.	Стоматологічні пломбувальні матеріали: класифікація, вимоги. Тимчасові пломбувальні матеріали: склад, властивості. Лікувальні прокладки: групи, механізм дії. Сучасні пломбувальні матеріали для постійних пломб (цементи, амальгами, композитні матеріали): склад, властивості, показання та методика застосування. Матеріали для пломбування кореневих каналів: силери різних груп, їх властивості, показання до використання.	2
3.	Ендодонтія: визначення. Клінічні особливості будови порожнини та кореневих каналів зубів різних груп. Ендодонтичний інструментарій: класифікація, призначення, правила використання. Стандарти ISO. Етапи та методи ендодонтичного лікування зубів: розкриття порожнини зуба (трепанація), ампутація, екстирпація пульпи, видалення гнильних мас. Способи інструментальної та медикаментозної обробки кореневих каналів. Особливості ендодонтичного втручання при непрохідних кореневих каналах. Техніки пломбування кореневих каналів (центрального штифта, латеральної конденсації тощо). Помилки та ускладнення.	2
	Разом	6

5. Теми семінарських занять – не передбачено навчальним планом

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 2. Пропедевтика терапевтичної стоматології		
Змістовий модуль 1. Клінічні особливості будови зубів, тканин та органів порожнини рота та препарування каріозних порожнин		
1.	Пропедевтика терапевтичної стоматології як передклінічний курс терапевтичної стоматології: поняття, мета та завдання, розділи. Етика і деонтологія в стоматології. Ятрогенні хвороби. Будова зуба: топографія тканин і утворень зуба. Клінічні особливості анатомо-гістологічної будови емалі.	2
2.	Клінічні особливості анатомо-гістологічної будови дентину, цементу, пульпи, періодонту. Поняття структурної та функціональної резистентності твердих тканин зуба. Теорії передачі больового імпульсу по твердим тканинам зуба. <i>Поняття пародонту, його функції. Слина, ротова рідина:</i>	2

	<i>склад, властивості, функції. Анатомо-гістологічні та фізіологічні особливості будови органів та окремих ділянок слизової оболонки порожнини рота (самостійна робота).*</i>	
3.	Зубні формули. Ознаки зубів. Клінічні особливості будови різців, ікол, премолярів та молярів верхньої та нижньої щелепи.	2
4.	Оснащення стоматологічного кабінету. Санітарно-гігієнічні вимоги до його організації. Види бормашин. Стоматологічна установка: будова, призначення складових блоків. Поняття ергономіки в стоматології. Техніка безпеки роботи. Професійні захворювання лікаря-стоматолога, їх профілактика. Види стоматологічних наконечників, борів. Стоматологічний інструментарій, його призначення, методика роботи у дзеркальному відображенні.	2
5.	Класифікація каріозних порожнин за Блекум. Способи препарування каріозних порожнин. Методи ізоляції операційного поля.	2
6.	Етапи препарування каріозних порожнин. Техніка класичного препарування каріозних порожнин I та V класу за Блекум. поняття та	2
7.	Класична техніка препарування каріозних порожнин II класу за Блекум	2
8.	Класична техніка препарування каріозних порожнин III та IV класу за Блекум.	2
·	Особливості препарування каріозних порожнин під сучасні композиційні матеріали. M.I.-therapy – поняття, показання до застосування. Мінімально-інвазивні техніки препарування (тунельне препарування, slot-препарування, batescave-препарування, мікропрепарування, ART-методика).	2
10.	Контроль засвоєння змістового модуля 1.**	2
Змістовий модуль 2. Пломбувальні матеріали та ендодонтія		
11.	Пломбувальні матеріали. Класифікація. Вимоги до них. Тимчасові пломбувальні матеріали: склад, властивості. Поняття тимчасової пломби та герметичної пов'язки. Лікувальні прокладки: групи, склад, властивості, показання до застосування, методика накладання. Поняття ізоляції пульпи: мета, види. Накладання ізоляційних прокладок в каріозні порожнини I-V класів за Блекум.	2
12.	Стоматологічні цемента, їх класифікація. Цинк-фосфатні, силікатні та силіко-фосфатні, склоіономерні цемента цемента: склад, позитивні та негативні властивості, показання та правила застосування. Етапи приготування та накладання пломб з цементів різних груп. Поняття контактного пункту, значення його порушення в патології пародонту. Стоматологічні аксесуари для його відновлення. Шліфування та полірування пломб: інструменти, засоби, методика. Поняття	2

	постбондингу. <i>Срібна та мідна амальгами: склад, властивості, позитивні та негативні якості, показання та правила застосування. Особливості шліфування та полірування пломби (самостійна робота).*</i>	
13.	Композиційні матеріали: класифікація, склад. Адгезія: поняття, види. Адгезивні системи: склад, принцип взаємодії з тканинами зуба, техніка застосування. Кислотне травлення, кондиціонування: мета, методика, помилки та ускладнення. Стандартна техніка роботи з композиційними матеріалами хімічного способу твердіння.	2
14.	Композиційні матеріали фотополімерного способу затвердіння: склад, властивості, показання до використання, методика застосування. Фотополімеризатори: призначення, види, фізико-технічні характеристики. Техніка безпеки роботи з ними. Режимы світлового впливу.	2
15.	Ендодонтія – її задачі та цілі. Ендодонтичний інструментарій: класифікація, різновидність, призначення, правила застосування. Стандарти ISO. Оптичні системи для ендодонтичних маніпуляцій.	2
16.	Клінічні особливості будови порожнини зуба та кореневих каналів різців, іклів, премолярів та молярів.	2
17.	Етапи ендодонтичного лікування зуба: розкриття (трепанация) порожнин зубів різних груп, накладання девіталізуючих речовин. Ампутація, екстирпація пульпи, видалення її розпаду: інструментарій, техніка виконання, можливі ускладнення. Медикаментозна обробка кореневих каналів: види (ірігація, аплікація, тимчасова obturaція), групи та механізм дії лікарських засобів. Поняття герметичної, напівгерметичної, пухкої пов'язки.	2
18.	Інструментальна обробка кореневих каналів: поняття рими́нгу та файлі́нгу. Методи визначення робочої довжини кореневого каналу. Методи інструментальної обробки кореневих каналів: “Step-back” та “Crown-down” техніки, тощо. Медикаментозні засоби для хімічного розширення кореневих каналів. Підготовка каналів до пломбування.	2
19.	Матеріали для пломбування кореневих каналів. Силери та філери: поняття, класифікація. Пластичні нетвердіючі пасти: групи, склад, властивості, показання до застосування, методика тимчасового пломбування кореневих каналів.	2
20.	Пластичні твердіючі матеріали для пломбування кореневих каналів (силери): групи, склад, властивості, показання до застосування. Техніки пломбування кореневих каналів: центрального штифта, латеральної конденсації тощо. <i>Особливості ендодонтичного втручання при інструментально</i>	2

	<i>недоступних кореневих каналах. Муміфікація та імпрегнація. Задачі та цілі. Речовини для їх проведення. Депофорез. Помилки та ускладнення. Помилки та ускладнення при ендодонтичному лікуванні (самостійна робота).*</i>	
21.	Контроль засвоєння змістового модуля 2.**	2
	Разом	42

*Примітка: курсивом виділені теми самостійної роботи, контроль виконання яких проводиться на даному практичному занятті.

**Примітка: теми, за які обов'язково повинна бути отримана позитивна оцінка.

7. Самостійна робота

№ з/п	Зміст	Кількість годин
1.	Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та підготовка до опрацювання практичних навичок	19
2.	Підготовка до контролю змістових модулів 1, 2	6
3.	Підготовка до іспиту (ОСФІ)	6
4.	Опрацювання тем, що не входять до плану аудиторних занять (перелік)	11
	1. Поняття пародонту, його функції. Слина, ротова рідинка: склад, властивості, функції. Анатомо-гістологічні та фізіологічні особливості будови органів та окремих ділянок слизової оболонки порожнини рота (самостійна робота).* – поняття та функції пародонту, клінічні особливості гістологічної будови його тканин; – склад слини та ротової рідини; – функції слини та складові, що забезпечують її функцію. – будова великих та малих слинних залоз; – будова слизової оболонки порожнини рота (слизової оболонки щік, губ, альвеолярного відростка (ясен), твердого та м'якого піднебіння); – будова язика.	4
	2. Срібна та мідна амальгами: склад, властивості, позитивні та негативні якості, показання та правила застосування. Особливості шліфування та полірування пломби. – склад та класифікація амальгам; – властивості, позитивні та негативні якості амальгам; – показання до використання; – правила та етапи приготування та постановки пломб;	3

	– інструменти та методику шліфування та полірування пломб з амальгами.	
	3. Особливості ендодонтичного втручання при інструментально недоступних кореневих каналах. Муміфікація та імпрегнація. Задачі та цілі. Речовини для їх проведення. Депофорез. Помилки та ускладнення. Помилки та ускладнення при ендодонтичному лікуванні. – методи розширення поганопрохідних кореневих каналів: ультразвуковий, хімічний тощо; пристрої, інструменти. – хімічні засоби розширення поганопрохідних кореневих каналів; – визначення, мета проведення муміфікації та імпрегнації; – склад, властивості імпрегнуючих та муміфікуючих речовин; – показання до їх застосування, позитивні та негативні якості, методика проведення; – склад, властивості компонентів набору для депо-форезу; – методика проведення депо-форезу; – помилки та ускладнення при ендодонтичному лікуванні зубів (на етапі діагностики, при проведенні анестезії, накладання девіталізуючих паст, створення ендодонтичного доступу, інструментальної та медикаментозної обробки кореневих каналів, пломбування кореневих каналів тощо); способи запобігання та усунення помилок.	4
	Разом	42

8. Індивідуальні завдання:

1. Підготовка фантомів з видаленими натуральними зубами для препарування каріозних порожнин та ендодонтичної роботи.
2. Пошук та опрацювання додаткової літератури, створення презентацій за темами, що вивчаються;
3. Підготовка студентських наукових робіт та доповідей на наукових студентських конференціях.
4. Підготовка та участь у конкурсах професійної майстерності, олімпіаді з дисципліни.

9. Перелік теоретичних питань для підготовки здобувачів вищої освіти до контролю змістових модулів та іспиту

Змістовий модуль № 1 «Клінічні особливості будови зубів, тканин та органів порожнини рота та препарування каріозних порожнин»

1. Пропедевтика терапевтичної стоматології як передклінічний курс терапевтичної стоматології: поняття, мета та завдання, розділи.
2. Етика і деонтологія в стоматології. Ятрогенні хвороби.
3. Топографія тканин і утворень зуба.
4. Клінічні особливості анатомо-гістологічної будови емалі.
5. Клінічні особливості анатомо-гістологічної будови дентину. Поняття первинного, вторинного та третинного дентину, особливості його утворення.
6. Клінічні особливості анатомо-гістологічної будови цементу.
7. Поняття структурної та функціональної резистентності твердих тканин зуба.
8. Теорії передачі больового імпульсу по твердим тканинам зуба.
9. Клінічні особливості анатомо-гістологічної будови пульпи, її функції.
10. Клінічні особливості анатомо-гістологічної будови періодонту. Зміни, пов'язані з віком та патологічним процесом. Поняття пародонту, його функції.
11. Слина, ротова рідина: склад, властивості, функції.
12. Зубні формули: квадратно-цифрова система Zsigmondy (клінічна формула), FDI – ISO, 1971 (BOO3).
13. Прикмети зубів: кута коронки, кривизни коронки, відхилення кореня, контактних поверхонь.
14. Клінічні особливості будови різців верхньої та нижньої щелеп.
15. Клінічні особливості будови премолярів верхньої та нижньої щелеп.
16. Клінічні особливості будови молярів верхньої та нижньої щелеп.
17. Анатомо-фізіологічні особливості будови окремих ділянок слизової оболонки порожнини рота: губ, щок, ясен, дна порожнини рота, перехідних складок, твердого та м'якого піднебіння, язика.
18. Організація та обладнання стоматологічного кабінету: гігієнічні та ергономічні вимоги.
19. Ергономіка в стоматології. Компонування стоматологічного обладнання за організації роботи «в чотири руки».
20. Техніка безпеки робочого місця лікаря-стоматолога (здобувач вищої освіти).
21. Професійні захворювання лікаря-стоматолога, їх профілактика.
22. Види бормашин. Стоматологічна установка: будова, призначення складових блоків.
23. Стоматологічний інструментарій для обстеження та лікування хворого, призначення та особливості застосування. Види стоматологічних наконечників.
24. Інструментарій для препарування та пломбування каріозних порожнин. Стоматологічні бори: різновидність, розміри, матеріали для їх виготовлення.
25. Класифікація каріозних порожнин за Блекум, варіанти локалізації їх для кожного класу, атипові каріозні порожнини.
26. Способи препарування: механічний, хіміко – механічний, пневмокінетичний, водно-абразивний, акустичний, лазерний.
27. Принципи препарування: анестезіологічний, біологічної доцільності, технічної раціональності та ретенції, візуалізації та зручності роботи, створення умов для естетичного відновлення зуба, збереження цілісності сусідніх зубів та тканин пародонту.
28. Причини виникнення болю при препаруванні та способи їх усунення. Поняття режиму препарування.
29. Етапи препарування каріозних порожнин, їх особливості та інструментарій.

30. Особливості препарування каріозних порожнин 1 та 5 класу за Блемом.
31. Особливості препарування каріозних порожнин 2 класу за Блемом в залежності від локалізації, наявності чи відсутності сусіднього зуба.
32. Особливості препарування каріозних порожнин 3 класу за Блемом в залежності від локалізації, наявності чи відсутності сусіднього зуба.
33. Особливості препарування каріозних порожнин 4 класу за Блемом в залежності від локалізації, наявності чи відсутності сусіднього зуба.
34. Особливості препарування під сучасні композиційні матеріали.
35. Мінімально-інвазивні методики препарування (M.I.-терапія): характеристика концепції, види, показання.
36. Тунельне препарування: види, показання, особливості проведення. Можливі ускладнення.
37. Batecave та Slot-препарування: суть, показання, особливості проведення, переваги та недоліки.
38. ART-методика (неінвазивна): показання, особливості проведення, переваги та недоліки.
39. Мікропрепарування: суть, показання, методика, інструменти.

Перелік практичних навичок до контролю змістових модулів та іспиту

Змістовий модуль № 1 «Клінічні особливості будови зубів, тканин та органів

порожнини рота препарування каріозних порожнин»

1. Схематично зобразити зуб. Позначити анатомічні та гістологічні утворення та тканини на схемі зуба.
2. Записувати зубні формули: квадратно-цифровою системою Zsigmondy (клінічна формула), FDI – ISO, 1971 (BOO3).
3. Намалювати (виліпити з пластиліну) різці, ікла, премоляри, моляри верхньої та нижньої щелеп, враховуючи анатомічні особливості будови коронки та коренів.
4. За прикметами, клініко-анатомічними особливостями розрізняти різці, ікла, премоляри, моляри верхньої та нижньої щелепи.
5. Обладнати стоматологічний кабінет відповідно до санітарно-гігієнічних вимог. Організувати роботу «в чотири руки».
6. Розрізняти і вміти користуватися стоматологічним інструментарієм (в т.ч. у дзеркальному відображенні).
7. Обрати наконечник, бори та інструменти для проведення різних етапів препарування.
8. Ізолювати операційне поле одним з методів накладання кофердаму.
9. Дотримуватись режиму препарування при роботі на фантомах.
10. Препарувати класичною технікою каріозні порожнини I – V класів за Блемом різної локалізації на фантомах.
11. Препарувати каріозні порожнини під композиційні матеріали.
12. Препарувати на фантомах каріозні порожнини мінімально-інвазивними техніками відповідно до показань (тунельне препарування, slot-препарування, batecave-препарування, мікропрепарування, ART-методика).

Перелік теоретичних питань для підготовки здобувачів вищої освіти до контролю змістових модулів та іспиту

Змістовий модуль № 2 «Пломбувальні матеріали та ендодонтія»

1. Класифікація пломбувальних матеріалів.

2. Матеріали для тимчасових пломб та герметичних пов'язок. Вимоги до них. Склад, властивості, особливості приготування та використання.
3. Тимчасова пломба та герметична пов'язка. Визначення. Методика накладання.
4. Лікувальні прокладки: групи, склад, властивості, показання до застосування, методика накладання.
5. Класифікація стоматологічних цементів.
6. Фосфат-цемент: склад, властивості, показання до застосування, техніка замішування.
7. Ізоляція пульпи: поняття. Види ізоляційних прокладок: лайнерна та базисна. Матеріали для ізоляції пульпи: склад, властивості, показання до застосування, методика накладання.
8. Силіко-фосфатні стоматологічні цементи, їх склад, властивості, показання до застосування, техніка замішування та пломбування.
9. Силікатні стоматологічні цементи, їх склад, властивості, показання до застосування, техніка замішування та пломбування.
10. Склоіномірні цементи, їх склад, властивості, показання до застосування, техніка замішування та пломбування.
11. Поняття контактного пункту при пломбування каріозної порожнини, значення його в патології пародонту, методи відновлення, вибір пломбувального матеріалу.
12. Срібна амальгама: склад, позитивні та негативні якості, техніка замішування та пломбування, шліфовка та поліровка пломби.
13. Класифікація композиційних пломбувальних матеріалів. Склад та властивості, показання до застосування.
14. Макронаповнені композиційні пломбувальні матеріали: характеристика, показання, техніка пломбування, особливості шліфовки та поліровки пломби.
15. Мікронаповнені і гібридні композиційні пломбувальні матеріали: порівняльна характеристика, показання, техніка пломбування, особливості шліфовки та поліровки пломби.
16. Фотополімеризатори: призначення, види, фізико-технічні характеристики. Техніка безпеки роботи з ними. Режими світлового впливу.
17. Компомери: склад, властивості, показання до використання.
18. Ормокери: склад, властивості, показання до використання.
19. Текучі пломбувальні матеріали: склад, позитивні властивості та недоліки, показання до використання.
20. Протравлювання (кондиціювання): мета, засоби і методика проведення. Можливі помилки та ускладнення.
21. Адгезія: поняття, види. Покоління адгезивних систем. Принципи взаємодії з тканинами зуба, техніка застосування.
22. Механізм адгезії композиційних пломбувальних матеріалів хімічного затвердіння.
23. Поняття змазаного шару, гібридної зони, колапсу колагенових волокон.
24. Характеристика адгезивних систем 4, 5, 6 та 7 поколінь. Особливості застосування.
25. Ендодонтія, визначення. Топографо-анатомічні ендодонтичні терміни та маніпуляції.

26. Ендодонтичний інструментарій для очищення, розширення та пломбування кореневих каналів: класифікація, призначення, правила застосування. Стандарти ISO.
27. Анатомо-топографічні особливості будови порожнини зуба та кореневих каналів різців верхньої та нижньої щелеп.
28. Анатомо-топографічні особливості будови порожнини зуба та кореневих каналів іклів верхньої та нижньої щелеп.
29. Анатомо-топографічні особливості будови порожнини зуба та кореневих каналів премолярів верхньої та нижньої щелеп.
30. Анатомо-топографічні особливості будови порожнини зуба та кореневих каналів молярів верхньої та нижньої щелеп.
31. Трепанація коронок різців: показання, особливості, етапи, техніка, інструментарій, помилки та ускладнення.
32. Трепанація коронок ікол: показання, техніка виконання, інструментарій, помилки та ускладнення.
33. Трепанація коронок премолярів: показання, техніка виконання, інструментарій, помилки та ускладнення.
34. Трепанація коронок молярів: техніка виконання, інструментарій, помилки та ускладнення.
35. Методика накладення девіталізуючої пасти: інструментарій, лікарські речовини, помилки та ускладнення. Поняття герметичної пов'язки.
36. Ампутація, екстирпація та видалення розпаду пульпи: інструментарій, особливості проведення. Можливі помилки та ускладнення.
37. Препарування кореневих каналів: механічна обробка кореневих каналів методиками «Step-back», «Crown – down».
38. Медикаментозна обробка кореневих каналів: інструментарій, лікарські речовини, методики.
39. Хімічне розширення кореневих каналів: медикаментозні засоби, особливості проведення. Можливі ускладнення. Підготовка каналів до пломбування.
40. Матеріали для пломбування кореневих каналів: силери, філери. Вимоги до них, порівняльна характеристика.
41. Нетвердіючі пломбувальні матеріали для кореневих каналів, антимікробні та протизапальні пасти: показання до застосування, методика та етапи пломбування.
42. Пластичні твердіючі матеріали для пломбування кореневого каналу (силери): групи, склад, позитивні та негативні якості, показання до використання.
43. Тверді матеріали (філери) для пломбування кореневих каналів. Їх різновиди, позитивні та негативні аспекти.
44. Пломбування кореневих каналів технікою центрального штифта: показання, методика, позитивні якості, недоліки.
45. Пломбування кореневих каналів технікою латеральної конденсації гутаперчі: показання, методика, позитивні якості, недоліки.
46. Методи розширення поганопрохідних кореневих каналів: ультразвуковий, хімічний тощо; пристрої, інструменти.
47. Особливості ендодонтичного втручання при інструментально недоступних кореневих каналах. Муміфікація та імпрегнація: показання, медикаментозні речовини для їх проведення, методики. Можливі ускладнення.
48. Депофорез: показання до проведення, методика, можливі ускладнення.

Перелік практичних навичок до контролю змістових модулів та іспиту
Змістовий модуль № 2 «Пломбувальні матеріали та ендодонтія»

1. Приготувати та накласти пломбувальний матеріал для тимчасової пломби чи герметичної пов'язки.
2. Приготувати та накласти лікувальну пасту та тимчасову пломбу.
3. Приготувати та накласти цинк-фосфатний цемент в якості ізолюючої прокладки в каріозні порожнини різних класів за Блекум, тимчасової пломби.
4. Приготувати та накласти силікатний цемент як постійну пломбу в каріозні порожнини відповідного класу за Блекум на фантомі.
5. Приготувати та накласти силікофосфатний цемент як постійну пломбу в каріозні порожнини відповідного класу за Блекум на фантомі.
6. Провести кондиціювання емалі, приготувати та накласти склоіономерний цемент як постійну пломбу в каріозні порожнини відповідного класу за Блекум на фантомі.
7. Відновити контактний пункт в каріозних порожнинах 2-4 класів за Блекум.
8. Шліфувати та полірувати пломби з різних пломбувальних матеріалів.
9. Провести протравлювання емалі, підготувати та нанести адгезив, замішати та накласти постійну пломбу з композиційного матеріалу хімічного способу твердіння в каріозні порожнини на фантомі.
10. Провести протравлювання, підготувати та нанести адгезив, накласти композиційну пломбу фотополімерного способу твердіння у каріозні порожнини 3, 4, 5 класу за Блекум. Провести направлену полімеризацію, обравши режим світлового впливу.
11. Провести підготовку фісур (мікропрепарування) до енамолопластики чи герметизації склоіономерним цементом чи текучим композиційним матеріалом.
12. Розрізнити за видами, будовою, призначенням ендодонтичний інструментарій.
13. Провести трепанацію коронок різців, ікол, премолярів, молярів верхньої та нижньої щелеп.
14. Накласти девіталізуючу пасту та герметичну пов'язку.
15. Препарувати порожнини зубів різних груп на фантомах чи видалених зубах.
16. Провести розширення устів кореневих каналів.
17. Провести ампутацію, екстирпацію пульпи.
18. Провести видалення пухливого розпаду пульпи з кореневого каналу.
19. Провести медикаментозну обробку кореневого каналу (іригація та аплікація) та накласти герметичну пов'язку.
20. Провести інструментальну обробку кореневих каналів «Step-back» технікою.
21. Провести інструментальну обробку кореневих каналів «Crown-down» технікою.
22. Провести хімічне розширення кореневого каналу.
23. Підготувати кореневий канал до пломбування.
24. Приготувати пластичну нетвердіючу пасту та провести тимчасове пломбування кореневого каналу.
25. Обрати за призначенням та приготувати пластичний твердіючий матеріал (силер) для постійного пломбування кореневого каналу.
26. Запломбувати кореневий канал силерами різних груп.
27. Запломбувати кореневий канал за допомогою силера та гутаперчі методом центрального штифта.
28. Запломбувати кореневий канал за допомогою силера та гутаперчі методом холодної латеральної конденсації.

29. Провести депофорез гідроксидом міді-кальцію.

10. Методи навчання

При вивченні навчальної дисципліни «Пропедевтика терапевтичної стоматології» використовуються наступні методи навчання:

- вербальні (лекція, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж);
- наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація);
- практичні (різні види мануального робіт (ліпка зубів із пластичних мас, схематичне зображення зубів, препарування, пломбування каріозних порожнин, ендодонтичні маніпуляції).
- пояснювально-ілюстративні або інформаційно-рецептивні, які передбачають пред'явлення готової інформації викладачем та її засвоєння здобувач вищої освіти;
- репродуктивний, в основу якого покладено виконання різного роду завдань за зразком;
- метод проблемного викладу, котрий полягає в тому, що викладач ставить проблему і сам її вирішує, демонструючи протиріччя, якими характеризується процес пізнання, при цьому завдання здобувач вищої освіти полягає в контролюванні послідовності викладення матеріалу, суттєвості доказів, прогнозуванні наступних кроків викладача; цей МН реалізується шляхом навчання здобувачів вищої освіти на проблемних ситуаціях з метою успішної попередньої підготовки до майбутньої роботи в реальних умовах практичних лікувальних закладів;
- частково-пошуковий або евристичний, спрямований на оволодіння окремими елементами пошукової діяльності, наприклад: викладач формулює проблему, здобувачи вищої освіти – гіпотезу;
- дослідницький, сутність якого полягає у організації викладачем пошукової творчої діяльності здобувачу вищої освіти шляхом постановки нових проблем і проблемних завдань.

Також використовуються методи навчання:

- що забезпечують сприймання і засвоєння знань здобувачем вищої освіти (лекції, самостійна робота, інструктаж, консультація);
- для застосування знань і набуття й закріплення умінь і навичок (практичні заняття, контрольні завдання, робота в клініці, проведення практики);
- для перевірки й оцінювання знань, умінь і навичок;
- для заохочення і покарання.

На кафедрі пропедевтики терапевтичної стоматології перевагу надають **активним методам навчання**, які спонукають здобувачів вищої освіти до активної розумової і практичної діяльності в процесі оволодіння навчальним матеріалом. Активне навчання припускає використання такої системи методів, яка направлена головним чином не на виклад викладачем готових знань, їх запам'ятовування і відтворення, а на самостійне оволодіння знаннями, і вміннями в процесі активної пізнавальної і практичної діяльності тобто не його вчать, а він вчиться.

До активних методів навчання відносяться:

- тематичні дискусії;

- мозковий штурм;
- імітаційні завдання;
- проблемний виклад;
- презентації;
- тренінги;
- ділові ігри;
- професійний конкурс «Lege artis»
- олімпіада з дисципліни «Пропедевтика терапевтичної стоматології».

Максимальна ефективність навчання досягається за умови раціонального (системного) поєднання різних методів.

11. Форми та методи оцінювання

Для ефективної перевірки рівня засвоєння здобувачем вищої освіти знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни «Пропедевтика терапевтичної стоматології» використовують різні методи й форми оцінювання.

Найпоширенішими методами оцінювання є усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль, практична перевірка, а також методи самоконтролю і самооцінки.

Контроль шляхом **усного опитування** сприяє опануванню логічним мисленням, виробленню і розвитку навичок аргументувати, висловлювати свої думки грамотно, образно, емоційно, обстоювати власну думку. Застосовується на практичних заняттях, лекціях і консультаціях, а також при прийманні змістових та підсумкових модульних контролей.

Усне опитування передбачає таку послідовність: формулювання запитань (завдань) з урахуванням специфіки навчальної дисципліни й вимог програми; підготовка здобувачів вищої освіти до відповіді та викладу знань; корегування викладених у процесі відповіді знань; аналіз і оцінювання відповіді.

За рівнем пізнавальної активності запитання для перевірки можуть бути: *репродуктивними* (передбачають відтворення вивченого); *реконструктивними* (потребують застосування знань і вмінь у дещо змінених умовах); *творчими* (застосування знань і вмінь у значно змінених, нестандартних умовах, перенесення засвоєних принципів доведення (способів дій) на виконання складніших завдань).

За актуальністю запитання для усної перевірки поділяють на основні, додаткові й допоміжні. *Основні запитання* передбачають самостійну розгорнуту відповідь (наприклад, запитання до тем змістових модульних контролей), *додаткові* – уточнення того, як здобувач вищої освіти розуміє певне питання, формулювання, формулу тощо, *допоміжні* – виправлення помилок, неточностей. Усі запитання мають бути логічними, чіткими, зрозумілими й посилюючими, відповідати рівню підготовки здобувач вищої освіти, а їх сукупність – послідовною і системною.

Використання усного контролю сприяє тісному контакту між викладачем і здобувач вищої освіти, забезпечує feedback, дає змогу виявити обсяг і ґрунтовність знань, прогалини й неточності в знаннях здобувач вищої освіти та одразу ж їх виправити. Утім, такий вид контролю потребує надто багато часу на перевірку. Крім того, здобувач вищої освіти під час опитування хвилюються, тому оцінка нерідко буває суб'єктивною.

Письмовий контроль. Призначення цього контролю – з'ясування в письмовій формі ступеня оволодіння здобувачем вищої освіти знаннями, уміннями й навичками з навчальної дисципліни, визначення їхньої якості – правильності, повноти, точності, усвідомленості, уміння застосувати теоретичні знання на практиці.

Письмова перевірка здійснюється у формі перевіркової (контрольної) роботи, написання розгорнутої відповіді на питання, тощо. Теми перевірочних (контрольних) робіт, завдання, вправи охоплюють програмний матеріал, є чітко сформульовані для виявлення знання фактичного матеріалу, відповідають рівню знань здобувачів вищої освіти і водночас вимагають від здобувачів вищої освіти певних зусиль, необхідних для їх виконання. Домашні завдання (залежно від специфіки навчальної дисципліни) можуть виконуватися у вигляді написання коротких конспектів, замальовок, рефератів по темах, що винесені для самостійного опрацювання.

Основна перевага письмової перевірки – це те, що за короткий термін викладач має змогу скласти чітке уявлення про знання багатьох здобувачів вищої освіти. Результати перевірки чітко фіксовані. Письмові роботи зберігаються. Здобувачі вищої освіти мають змогу з'ясувати з викладачем деталі й неточності у власних відповідях, провести самоаналіз.

Тестовий контроль використовується для визначення рівня сформованості знань і вмінь з дисципліни «Пропедевтика терапевтичної стоматології». Видокремлюють тести відкритої форми (із вільно конструйованими відповідями) і тести закритої форми (із запропонованими відповідями).

Тести відкритої форми передбачають короткі однозначні відповіді, які ґрунтуються переважно на відтворенні вивченого матеріалу, або складні (комплексні) відповіді, які потребують розвинутого логічного мислення, уміння аналізувати.

Тести закритої форми передбачають вибір відповіді з певної кількості варіантів. Серед таких тестів виокремлюють *тест-альтернативу*, *тест-відповідність*, *тести з однією або кількома вибірковими відповідями*.

Тестовий контроль використовується з метою визначення вхідного рівня знань та оцінки самопідготовки здобувача вищої освіти до кожної теми практичного заняття, а також перед виведенням підсумкових оцінок, як допуск до складання ПМК. Крім того, тести слугують засобом внутрішнього контролю для порівняння, визначення рівнів успішності окремих груп здобувачів вищої освіти, порівняльної характеристики різних форм і методів викладання.

Такий вид контролю дає змогу ефективніше використовувати час, ставить перед усіма здобувач вищої освіти однакові вимоги, допомагає уникати надмірних хвилювань. Тестова перевірка унеможливорює випадковість в оцінюванні знань, стимулює здобувачів вищої освіти до самоконтроля. Однак тест може виявити лише знання фактів, він заохочує до механічного запам'ятовування, а не до роботи думки.

Практична перевірка застосовується для оцінки оволодіння системою практичних професійних умінь і навичок, і проводиться під час проведення практичних занять та підсумкових модульних контролів. Така перевірка дає змогу виявити, якою мірою здобувач вищої освіти усвідомив теоретичні основи цих дій.

Метод самоконтролю. Його суттю є усвідомлене регулювання здобувачем вищої освіти своєї діяльності задля забезпечення таких її результатів, які б відповідали поставленим завданням, вимогам, нормам, правилам, зразкам. Мета самоконтролю – запобігання помилкам і виправлення їх. Показник сформованості самоконтролю – усвідомлення здобувач вищої освіти правильності плану діяльності та її операційного складу, тобто способу реалізації цього плану.

Метод самооцінки. Передбачає об'єктивне оцінювання здобувачем вищої освіти досягнутих результатів.

Для формування здатності до самоконтроля і самооцінки викладач мотивує виставляння оцінки, пропонує здобувачу вищої освіти самому оцінити свою відповідь. Дієвим засобом є й організація взаємоконтролю, рецензування відповідей товаришів. При цьому здобувач вищої освіти ознайомлюється із нормами й критеріями оцінювання знань. Взяття до уваги результатів самоконтролю і самооцінки знань викладачем при виставленні кінцевої оцінки робить їх вагомими, позитивно впливає на формування відповідальності за навчальну роботу, на виховання чесності, принциповості, почуття власної гідності, дотримання принципів академічної доброчесності.

Оцінювання самостійної роботи: оцінювання самостійної роботи здобувачів вищої освіти, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті та під час контролю змістових модулів і іспиті.

12. Система поточного та підсумкового контролю

Оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти включає вхідний, поточний та підсумковий контроль знань, умінь і навичок. При цьому використовуються стандартизовані узагальнені критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти (таблиця 1).

Таблиця 1. Стандартизовані узагальнені критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти в ПДМУ

За 4- бальною шкалою	Оцінка в ЕКТС	Критерії оцінювання
5 (відмінно)	A	Здобувач освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили, володіє не менш ніж 90% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
4 (добре)	B	Здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартизованих ситуаціях, самостійно виправляє помилки, кількість яких незначна, володіє не менш ніж 85% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
	C	Здобувач освіти вміє зіставляти, узагальнювати,

		систематизувати інформацію під керівництвом науково-педагогічного працівника, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок, володіє не менш ніж 75% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
3 (задовільно)	D	Здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень з допомогою науково-педагогічного працівника може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих, володіє не менш ніж 65% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
	E	Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні. володіє не менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
2 (незадовільно)	FX	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину матеріалу, володіє менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
	F	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, володіє менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.

Оцінювання поточної навчальної діяльності проводиться науково-педагогічними працівниками кафедри під час практичних занять. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між науково-педагогічним працівником та здобувачем вищої освіти у процесі навчання і формування навчальної мотивації здобувачів вищої освіти. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як науково-педагогічним працівником – для коригування технологій, методів і засобів навчання, так і здобувачами вищої освіти – для планування самостійної роботи. Поточний контроль проводиться у формі усного опитування, вирішення тестів та ситуаційних завдань, оцінки виконання маніпуляцій, письмового контролю, письмового або програмного комп'ютерного тестування на практичних заняттях, оцінки виступів здобувачів вищої освіти при обговоренні питань на заняттях, дискусії, тощо. Форми проведення поточного контролю та критерії оцінювання визначаються у робочій програмі дисципліни «Пропедевтика терапевтичної стоматології». По завершенню вивчення тем модуля розраховується середнє арифметичне значення оцінки та переводиться у бали відповідно таблиці 2.

Проведення підсумкового контролю.

Підсумковий вид контролю – об'єктивний структурований фантомний іспит (ОСФІ) – оцінювання практичних навичок здобувачів освіти, який проводиться після

зарахування необхідних практичних навичок по завершенні вивчення пропедевтичних дисциплін перед виробничою практикою.

Основні принципи ОСФІ: – об’єктивний: всі студенти виконують завдання однакової складності, які оцінюються із застосуванням стандартного інструменту; структурований: студенти переміщуються за певною кількістю станцій за певним маршрутом, де виконують завдання в однакових умовах протягом однакового проміжку часу; фантомний: контроль виконання практичних завдань на фантомах в умовах максимально наближених до клінічних, в яких студенти застосовують набуті теоретичні знання та практичні навички; іспит: оцінка компетентностей та навичок студентів на підставі принципів об’єктивності, структурованості та наближення до реальної клінічної ситуації за допомогою чек-листа.

ОСФІ складається по завершенню вивчення програмного матеріалу дисципліни «Пропедевтика терапевтичної стоматології» і проводиться згідно до розкладу, складеному деканатом. Складання та перескладання ОСФІ проводиться у відповідності до «Положення про організацію та методику проведення оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в Полтавському державному медичному університеті». До іспиту допускають здобувачів вищої освіти, які набрали необхідну мінімальну кількість балів впродовж поточного контролю (середній бал успішності 3,0 і вище), не мають невідпрацьованих пропусків лекційних і практичних занять, засвоїли теми винесені для самостійної роботи в межах модуля, мають позитивні оцінки зі змістовних модулів. Для допуску до іспиту здобувач вищої освіти зобов’язаний перескладати «2» у разі, якщо середній бал поточної успішності за модуль не досягає мінімального (3,0 бали), також обов’язковою є отримання позитивної оцінки за «Проміжні контролю змістових модулів» та відпрацювання основних практичних навичок на фантомах. Дозвіл на відпрацювання поточної оцінки «2» надає завідувач кафедри лише з метою досягнення здобувач вищої освіти мінімальної кількості балів для допуску до підсумкового чи семестрового контролю. Стандартизований перелік завдань для перескладання «2» регламентується робочою навчальною програмою для відповідної теми заняття. Перескладання здійснюється шляхом тестування чи викладачем, призначеним завідувачем чи завучем кафедри. Кількість перескладань поточної «2» обмежена двома спробами.

Іспит приймають науково-педагогічні працівники, визначені завідувачем кафедрою. З метою об’єктивного неупередженого оцінювання знань здобувачів вищої освіти допустимо залучати до прийому іспиту науково - педагогічних працівників кафедри, які не проводили практичні заняття в даних академічних групах у цієї категорії здобувачів вищої освіти.

Підсумкова оцінка з дисципліни «Пропедевтика терапевтичної стоматології», вивчення якої завершується складанням практично-орієнтованого іспиту (ОСФІ), виставляється на підставі суми поточної успішності здобувача вищої освіти та оцінки, отриманої при складанні іспиту. До загальної кількості балів із дисципліни можуть додаватися заохочувальні бали. Максимальна кількість – 20 балів. Сума балів із дисципліни та заохочувальних балів не повинна перевищувати 200 балів. Заохочувальні бали зараховуються за:

- роботу у наукових студентських групах кафедри;
- участь у науковій роботі кафедри;
- участь в олімпіаді з дисципліни «Пропедевтика терапевтичної стоматології»;

- виступ з доповіддю на наукових і науково – практичних конференціях, семінарах, конгресах та публікаціях цих форумів;
- авторство або співавторство в статтях, опублікованих в наукових виданнях, деклараційних патентах.

Заохочувальні бали нараховуються здобувачам вищої освіти по закінченню вивчення дисципліни «Пропедевтика терапевтичної стоматології» після обговорення на кафедральному засіданні.

Практичні завдання, які виносяться на іспит, відповідають переліку практичних навичок до контролю змістових модулів 1 та 2 та іспиту, що наведені вище.

Таблиця № 2. Уніфікована таблиця відповідності балів за поточну успішність, балам за ПМК, екзамен, та традиційній чотирьохбальній оцінці.

Середній бал за поточну успішність (А)	Бали за поточну успішність з модуля (А * 24)	Бали за ПМК з модуля (А*16)	Бали за модуль та/або екзамен (А*24 + А*16)	Категорія ЄКТС	За 4-бальною шкалою
2	48	32	80	F FX	2 незадовільно
2,1	50	34	84		
2,15	52	34	86		
2,2	53	35	88		
2,25	54	36	90		
2,3	55	37	92		
2,35	56	38	94		
2,4	58	38	96		
2,45	59	39	98		
2,5	60	40	100		
2,55	61	41	102		
2,6	62	42	104		
2,65	64	42	106		
2,7	65	43	108		
2,75	66	44	110		
2,8	67	45	112		
2,85	68	46	114		
2,9	70	46	116		
2,95	71	47	118		
3	72	50	122		
3,05	73	50	123		
3,1	74	50	124		
3,15	76	50	126		
3,2	77	51	128		
3,25	78	52	130	D	
3,3	79	53	132		
3,35	80	54	134		
3,4	82	54	136		

3,45	83	55	138			
3,5	84	56	140	С	4 добре	
3,55	85	57	142			
3,6	86	58	144			
3,65	88	58	146			
3,7	89	59	148			
3,75	90	60	150			
3,8	91	61	152			
3,85	92	62	154			
3,9	94	62	156			
3,95	95	63	158			
4	96	64	160			В
4,05	97	65	162			
4,1	98	66	164			
4,15	100	66	166			
4,2	101	67	168			
4,25	102	68	170			
4,3	103	69	172			
4,35	104	70	174			
4,4	106	70	176			
4,45	107	71	178			
4,5	108	72	180	А	5 відмінно	
4,55	109	73	182			
4,6	110	74	184			
4,65	112	74	186			
4,7	113	75	188			
4,75	114	76	190			
4,8	115	77	192			
4,85	116	78	194			
4,9	118	78	196			
4,95	119	79	198			
5	120	80	200			

Інформація про здобувачів вищої освіти, яким не зарахований іспит та оцінка з дисципліни, з точним зазначенням причини незарахування вноситься до «Екзаменаційної відомості» та в індивідуальні навчальні плани здобувачів вищої освіти.

Причини незарахування можуть бути наступні:

а) здобувач вищої освіти має невідпрацьовані пропуски занять, лекцій, тем, що винесені на самостійне опрацювання. Позначка «н/в» (не виконав) у відповідній колонці;

б) здобувач вищої освіти відвідав усі заняття (практичні, лекційні), але не набрав мінімальної кількості балів за поточну навчальну діяльність і не допускається до іспиту. Позначка «н/д» (не допущений) у відповідній колонці;

в) здобувач вищої освіти відвідав усі заняття, та набрав кількість балів за поточну навчальну діяльність і був допущений до складання іспиту, але не з'явився на нього. Позначка «н/з» (не з'явився) у відповідній колонці.

Здобувач вищої освіти має право на складання та два перескладання іспиту. Дозвіл на перескладання іспиту видається деканом, директором інституту (або його заступником) у вигляді «Персональної відомості перескладання іспиту, який здобувач освіти отримує в деканаті під особистий підпис за пред'явленням індивідуального навчального плану та (за необхідністю) інформації з кафедри про ліквідацію заборгованості (відсутність «нб», середній бал успішності 3,0 і більше). При організованому перескладанні іспиту групою здобувачів вищої освіти використовується загальна відомість. Персональна відомість перескладання іспиту (загальна відомість) заповнюється завідувачем кафедри або уповноваженою ним особою у двох примірниках, один з яких залишається на кафедрі, другий у день заповнення повертається в деканат завідувачем навчальної частини кафедри (відповідальним викладачем). За дозволом ректора чи першого проректора університету окремим здобувачам вищої освіти може бути індивідуально визначений додатковий термін складання (перескладання) іспиту.

Оцінка з дисципліни. Оцінка з дисципліни виставляється кафедрою за традиційною (національною) 4-бальною шкалою на основі кількості балів за модуль, що передбачений програмою дисципліни та результату іспиту.

Шкала переводу середньої кількості балів за модуль у традиційну оцінку за 4-бальною шкалою дисциплін та для всіх кафедр є єдиною (таблиця 3).

Оцінка з дисципліни не виводиться (не конвертується) в оцінки ECTS.

Оцінка з дисципліни виставляється здобувачу вищої освіти не пізніше ніж на наступний робочий день після останнього підсумкового модульного контролю лише в тому разі, якщо здобувач вищої освіти має всі зараховані модулі.

Таблиця 3. Переведення середньої кількості балів за всі модулі, що передбачені програмою з дисципліни, у традиційну оцінку за 4-бальною шкалою

Середня кількість балів за всі модулі дисципліни	Традиційна оцінка за 4-бальною шкалою
122 – 139,99	3
140 – 179,99	4
180 – 200	5

У разі, якщо здобувач вищої освіти не пересклав хоча б один підсумковий модульний контроль до початку нового семестру, він одержує за дисципліну традиційну оцінку «2» і оцінку ECTS «F», що є підставою для відрахування.

Здобувач вищої освіти, який протягом вивчення дисципліни успішно склав усі підсумкові модульні контролю, має право підвищити оцінку за традиційною 4-бальною шкалою та оцінку ECTS з дисципліни винятково з дозволу ректора або першого проректора лише на випускному курсі.

13. Методичне забезпечення

1. Робоча навчальна програма дисципліни «Пропедевтика стоматології» М.2. Пропедевтика терапевтичної стоматології;
2. Силабус для здобувачів вищої освіти з вивчення дисципліни «Пропедевтика стоматології» М.2. Пропедевтика терапевтичної стоматології;
3. Календарно-тематичні плани лекцій, практичних занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти;
4. Методичні розробки, тези, тексти, мультимедійні презентації лекцій з дисципліни;
5. Мультимедійні презентації, тести для самоконтролю за темами, що винесені на самостійне опрацювання;
6. Теоретичні питання та практичні завдання до контролю засвоєння змістових модулів та іспиту;
7. Алгоритми практичних навичок, які винесені на проміжні модульні контролі, та об'єктивний структурований фантомний іспит.

14. Рекомендована література

Базова (наявна в бібліотеці ПДМУ):

1. Пропедевтика терапевтичної стоматології [Текст]: підруч. для студ. стом. факул. вищ. навч. закл. МОЗ України / Марченко І.Я., Назаренко З.Ю., Павленко С.А. та ін.; під заг. ред. Ткаченко І.М.; ВДНЗУ «ПДМУ». – Вид. 2-ге, стерео. - Полтава: ТОВ «АСМІ», 2017 р. – 439с.
2. Фантомний курс сучасних технологій лікування одонтопатології: навчальний посібник / І.М. Ткаченко та ін.. за редакцією професора І.М. Ткаченко – Львів: Видавництво «Магнолія 2006», 2025. – 396 с.
3. Терапевтична стоматологія: підручник у 4 т. Фантомний курс / [М.Ф. Данилевський, А.В. Борисенко, А.М. Політун та ін.] / За редакцією А.В. Борисенка. – Т 1. – К.: Медицина, 2009. – 400 с.
4. Терапевтична стоматологія: підручник у 4 т. Т.1. Пропедевтика терапевтичної стоматології / М.Ф. Данилевський [та ін.]; ред.. А.В. Борисенко. – 4-е вид. перероб. Та доп. – Київ: Медицина, 2020. – 456 с.
5. Терапевтична стоматологія: Підручник для здобувач вищої освіти стоматологічного факультету вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / За ред. Анатолія Ніколішина – Вид.2-ге, виправлене і доповнене. – Вінниця: Нова Книга, 2012. – 680 с.
6. Практикум з терапевтичної стоматології (фантомний курс) / А.В. Борисенко, Л.Ф. Сідельнікова, М.Ю. Антоненко, Ю.Г. Коленко, О.О. Шекера. – Київ, 2011. – 512 с. – Бібліогр.: С. 510 – 512.
7. Терапевтична стоматологія: підручник у 4 т. Фантомний курс / [М.Ф. Данилевський, А.В. Борисенко, А.М. Політун та ін.] / За редакцією А.В. Борисенка. – Т 1. – К.: Медицина, 2009. – 400 с.

Допоміжна:

1. Алгоритми практичних навичок з пропедевтики терапевтичної стоматології: навчальний посібник. / І.М. Ткаченко, І.Я. Марченко, М.А. Шундрик та ін. - Полтава:ТОВ «АСМІ», 2020 р. - 172 с.
2. Algorithms of Practical Skills in Propaedeutics of Therapeutic Dentistry / Tkachenko I.M., Marchenko I.Y., Shundrik M.A. – Poltava: “ASMI”, 2021. – 160 p.

3. Батіг В.М. Систематизоване викладення змісту навчальної дисципліни «Терапевтична стоматологія». Навчальний посібник. / В.М.Батіг, В.І.Струк. – Чернівці. – 2016. – 227 с.
4. Беєр Р., Бауман М.А., Кієльбаса А.М. Ілюстрований довідник з ендодонтії / За ред. А.В.Борисенко. – М.: МЕДпресс-информ, 2008. – 240 с.
5. Карієс зубів. Клінічна настанова, заснована на доказах. ДП «Державний експертний центр МОЗ України». Київ, 2024. – 66 с. https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/2024_kn_kariyes_zubiv.pdf
6. Ковальов Є.В. Періодонтит: навчальний посібник / Є.В. Ковальов, М.А. Шундрік, І.Я. Марченко. – Полтава, 2004. – 161 с.
7. Ковальов Є.В. Пульпіт. Патоморфологія. Клініка. Лікування: учбов. посібник / Є.В. Ковальов, В.М. Петрушанко, А.І. Сидорова. – Полтава, 1998. – 119 с.
8. Матеріалознавство у стоматології. Під заг. ред. проф. М.Д. Короля. Навчальний посібник для здобувачів вищої освіти стоматологічних факультетів. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 240 с.: Іл.
9. Практикум з терапевтичної стоматології (фантомний курс): навчальний посібник / [М.Ф. Данилевський, А.П. Грохольський, А.М. Політун та ін.] / За ред. М.Ф. Данилевського. – Львів: Світ, 1993. – 184 с.
10. Стандарт медичної допомоги. Карієс зубів. Наказ Міністерства охорони здоров'я України 23 травня 2024 року № 869. https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/smd_869_23052024.pdf
11. Терапевтична стоматологія: підручник у 2 т. / [А.К. Ніколішин, В.М. Ждан, 12. А.В. Борисенко та ін.] / За редакцією А.К. Ніколішина. – Т.1. – Вид. 2. – Полтава: Дивосвіт, 2007. – 392 с.
13. Терапевтична стоматологія: обладнання та інструментарій: навчальний посібник / В.І. Герелюк, Н.В. Нейко, В.В. Материнський, О.П. Кобрин. – Івано-Франківськ, 2002. – 95 с.
14. CariesCare practice guide: consensus on evidence into practice. Stefania Martignon, Nigel B. Pitts, Guy Goffn, Marco Mazevet, Gail V. A. Douglas, J. Tim Newton, Svante Twetman, Christopher Deery, Sophie Doméjean, Anahita Jablonski-Momeni, Avijit Banerjee, Justine Kolker, David Ricketts, Ruth M. Santamaria. British dental journal, volume 227, No. 5, September 13, 2019. - P. 353-362.
15. Manauta J. Layers: An Atlas of Composite Resin Stratification, 1 edition / Jordi Manauta. - Quintessence Publishing Co,Inc; 2013. - 444 p.
16. Propaedeutics of therapeutic dentistry. The textbook for higher education applicants of dental and foreign faculties of higher education institutions of Ministry of health of Ukraine/ I.M. Tkachenko, I.Y. Marchenko, M.A. Shundryk, Z.Y. Nazarenko, S.A. Pavlenko, O.V. Pavlenkova, A.I. Sydorova, Y.Y. Vodoriz, N.M. Brailko / Magnolia 2006, 2023. – 416 p.
17. Propaedeutics of therapeutic stomatology (Module 1): Teaching manual for foreign students of dentistry faculties of higher medical educational establishment/ I.Y. Marchenko, I.M. Tkachenko, Z.Y. Nazarenko; “UMSA”. – Poltava: “ASMI”, 2016. – 191 p.
18. Propaedeutics of therapeutic stomatology (Module 2). Teaching manual for foreign students of dentistry faculties of higher medical educational establishment/ I.Y. Marchenko, I.M. Tkachenko, L.M. Lobach / “UMSA”. – Poltava: “ASMI”, 2017. – 192 p.

19. Manauta J. Layers: An Atlas of Composite Resin Stratification, 1 edition / Jordi Manauta. - Quintessence Publishing Co,Inc; 2013. - 444 p.
20. Summitt J. Fundamentals of Operative Dentistry: A Contemporary Approach, 4 edition / James Summitt. - Quintessence Publishing Co,Inc, 2013. - 600 p.
21. Sturdevant's Art and Science of Operative Dentistry / seventh edition // Elsevier – 2019. -- 699 p.
22. Carlos Rocha Gomes Torres Modern Operative Dentistry // Springer — 2020. – 720 p.
23. Pickard's Guide to Minimally Invasive Operative Dentistry / tenth edition // Oxford University Press. – 2015. – 197 p
24. Ilan Rotstein, John I. Ingle Ingle's Endodontics 7 // PMPH-USA. – 2019. - 1271 p.
25. Mahmoud Torabinejad, Ashraf F. Fouad, Shahrokh Shabahang Endodontics. Principles and Practice / Sixth edition // Elsevier. – 2021. -- 501 p.
26. V. Gopikrishna Grossman's endodontic practice / 14th edition // Wolters Kluwer Health. – 2021. - 517 p.
27. Nestor Cohenca Disinfection of Root Canal Systems. The Treatment of Apical Periodontitis // John Wiley. - 2014. - 371 p.

Інформаційні ресурси

- <http://nashol.com/2011041354397/propedevtika-stomatologicheskikh>
- zabolevanii-skorikova-l-a-volkov-v-a-bajenova-n-p.html
- <http://www.booksmed.com/stomatologiya/2393-propedevtika>
- stomatologicheskikh-zabolevaniy-skorikova.html
- http://dental-ss.org.ua/load/kniga_stomatologia/terapevticheskaja/8.
- http://stomatbook.blogspot.com/p/blog-page_14.html.
- <http://ru.bookos.org/g/%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F>.
- <http://www.booksmed.com/stomatologiya/153-terapevticheskaya-stomatologiya-borovskij.html>
- <http://knigi.tr200.net/f.php?f=%EF%F0%EE%EF%E5%E4%E5%E2%F2%E8%EA%E0+%F2%E5%F0%E0%EF%E5%E2%F2%E8%F7%E5%F1%EA%EE%E9+%F1%F2%EE%EC%E0%F2%EE%EB%EE%E3%E8%E8&p=0>
- http://mirknig.com/knigi/nauka_ucheba/1181309066-terapevticheskaya-stomatologiya-uchebnik.html
- <http://www.booksmed.com/stomatologiya/153-terapevticheskaya-stomatologiya-borovskij.html>
- https://discovery.dundee.ac.uk/ws/portalfiles/portal/41496491/Author_Accepted_Manuscript.pdf
- https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/smd_869_23052024.pdf

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри пропедевтики терапевтичної стоматології

Протокол від _____ року № ____

Розробники: Ткаченко І.М. – завідувач кафедри пропедевтики терапевтичної стоматології, д.мед.н., професор

Марченко І.Я. – доцент кафедри пропедевтики терапевтичної стоматології, к.мед.н., доцент

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри